

Po posiedzeniu Rady Naukowej PTE

Przed IX Kongresem Ekonomistów Polskich¹

Przedmiotem IX Kongresu Ekonomistów Polskich (w grudniu 2012 r., a najpóźniej w styczniu 2013 r.) powinny być problemy ustroju polskiej społecznej gospodarki rynkowej oraz jego podstawy teoretyczne. Taki wniosek wynikał z debaty Rady Naukowej PTE w końcu marca (30 marca) nad „Strategicznymi kierunkami kształtowania finansów publicznych”.

Koszt opóźnienia. Zdaniem otwierającego debatę prof. **Bogusława Fiedora**, Przewodniczącego Rady Naukowej PTE - kraj taki jak Polska, z aspiracjami i opóźnieniem w rozwoju, nie może nadmiernie ograniczać budżetu. Konieczne są wydatki publiczne na rozwój nowoczesnej infrastruktury energetycznej, transportowej, informatycznej, edukacyjnej, naukowo badawczej. Konieczny może być więc również wzrost niektórych podatków. Jeśli wydatki są racjonalne, służą poprawie jakości państwa, czy tworzące infrastrukturę użyteczną dla przyszłych pokoleń, to utrzymywanie wysokiego długu publicznego i wzrost niektórych podatków nie muszą być z góry uznawane za błąd. Duży budżet w kraju takim jak Polska jest kosztem opóźnienia w rozwoju infrastruktury, edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej itp..

Polska Społeczna Gospodarka Rynkowa. Prof. **Stanisław Owsiak** w kolejnym wprowadzeniu porównywał sytuację różnych krajów, z czego wynikało, że nie ma prostej zależności między wysokością podatków a konkurencyjnością. Przykładem są niektóre kraje skandynawskie, gdzie występuje duży udział wydatków i dochodów budżetowych w PKB, a gospodarka jest konkurencyjna. Przykład modelu szwedzkiego wskazuje na możliwość występowania obok siebie relatywnie dużego budżetu, prorozwojowej struktury wydatków oraz polityki socjalnej wrażliwej na aspekty społeczne. Zależy to od jakości państwa, jakości funkcjonowania administracji publicznej, w tym od jakości redystrybucji budżetowej. Wymaga to kierowania wpływów z podatków na cele prorozwojowe: infrastrukturę, edukację oraz rozwój i wykorzystanie nauki.

Refleksja o różnorodności związków między wielkością budżetu a konkurencyjnością gospodarek wynikała także z trzeciego z wprowadzeń prof. **Andrzeja Sławińskiego**. Pod presją KE (głównie Niemiec i Francji) większość krajów europejskich próbuje obecnie ograniczyć swoje budżety (Portugalia, Hiszpania). Problemem jest wykorzystywanie wzrostu długu (w tym zwłaszcza wzrostu długu zagranicznego) nie na cele rozwojowe, ale na redukcję strat banków (Irlandia).

Wszyscy trzech wprowadzający mieli podobne zdanie w sprawie konieczności ograniczania budżetu w okresie prosperity w celu posiadania rezerwy na jego dofinansowanie w okresie dekoniunktury. Dlatego błędem było w 2008 r. obniżenie składki rentowej i podwyższenie progów podatku PIT. Powoływali się na opinię prof. **Andrzeja Wernika** proponującego już od dość dawna powrót do wyższej składki rentowej i poprzednich progów podatku PIT.). Jednocześnie dystansowali się do metod mechanicznego równoważenia budżetu przy pomocy cięć wydatków „wszystkim po równo” i w tym do reguły wydatkowej. Jednostki samorządu terytorialnego oraz niektóre instytucje branżowe i resortowe na ogół więcej wiedzą i są bardziej wrażliwe od MF zarówno na ryzyka jak i szanse związane z finansowaniem różnych ważnych celów, w tym innowacji i infrastruktury. Mogą okazać się także bardziej wrażliwe na zagrożenia ekologiczne i socjalne.

Transparentność i zaufanie. Od sprawnego i przyjaznego państwa oczekuje się transparentnego i budzącego zaufanie związku między daninami ponoszonymi przez podatników na rzecz finansów publicznych a korzyściami społecznymi (prof. **Andrzej Kondratowicz** z Towarzystwa Ekonomistów Polskich). Transparentny i budzący zaufanie związek między daninami na rzecz państwa i korzyściami z państwa jest celem, który powinien łączyć ekonomistów o różnych orientacjach teoretycznych. Jednym z najważniejszych wydarzeń w PTE w IV kw. 2011 r. będzie przygotowywany wspólnie z

¹ patrz: „Nowe Życie Gospodarcze” nr 4/2011

Polskim Towarzystwem Współpracy z Klubem Rzymskim Pierwszy Kongres Polskiej Myśli Strategicznej.

Spółeczna Gospodarka Rynkowa Efektem redystrybucji powinna być innowacyjna gospodarka umożliwiająca trwałe i zrównoważony rozwój oraz przeciwdziałanie i zapobieganie nadmiernym nierównościami społecznymi. Ramy dla takiej redystrybucji proponowany jest przez wpisane do polskiej Konstytucji założenia ustrojowe społecznej gospodarki rynkowej. O problemach teoretycznych modelu społecznej gospodarki rynkowej wypowiedzieli się między innymi prof. **Kazimierz Kłosiński** i prof. **Andrzej Matysiak**. W okresie minionego dwudziestolecia wzorcem dla budowy struktur instytucjonalnych w Polsce były doświadczenia głównych krajów Europy Zachodniej. Problemy modelu społecznej gospodarki rynkowej wobec globalizacji i współczesnych wyzwań cywilizacyjnych XXI wieku, to jeden z głównych tematów proponowanych do debaty na IX Kongresie Ekonomistów Polskich.

Bliżej praktyki. Rzeczywiste efekty wprowadzania w Polsce Gospodarki Opartej na Wiedzy (GOW) nie są, niestety, satysfakcjonujące. Świadczy o tym mała liczba patentów i niskie wydatki na B+R. Potrzebne są odpowiednie impulsy fiskalne (wydatkowe i podatkowe) skutecznie wpływające na zmianę tej sytuacji (**Andrzej Wielowiejski**, prof. **Ewa Okoń-Horodyńska**). Dotychczasowe działania zmierzające w tym kierunku nie były konsekwentnie kontynuowane przez kolejne rządy. Przykładem nieprawidłowości jest przeznaczanie pieniędzy z prywatyzacji na cele nierozwojowe (prof. **Andrzej Jakubowicz**). Efektywność wydatków na innowacje i cele rozwojowe wymaga połączenia wiedzy teoretycznej ze znajomością realiów funkcjonowania przedsiębiorstw. Dlatego bardzo ważna jest odpowiednia współpraca między nauką a biznesem w polityce kadrowej.

Nadmiar przepisów. Przedsiębiorstwa powstrzymują się z inwestycjami, mimo relatywnie wysokich wskaźników rentowności i płynności. Przyczyną jest brak sprawnego i przyjaznego państwa z wzbudzającą zaufanie strategią rozwoju społecznego i gospodarczego (prof. **Czesław Skowronek**). Barierą przedsiębiorczości jest zawile prawo podatkowe oraz nadmiar przepisów regulacyjnych. Mówi o tym historia tak zwanego jednego okienka. Niesprawna i zbiurokratyzowana administracja rządowa i samorządowa nie potrafi i nie jest zainteresowana w uproszczeniu prawa. PTE wspólnie z organizacjami reprezentującymi pracodawców będzie wywierało presję w kierunku ograniczenia tych anomalii.

Od imitacji do kreatywności. Otwarcie na inwestycje zagraniczne było priorytetem dotychczasowej polskiej transformacji (prof. **Krzysztof Marczewski**). Był to skutek opóźnienia w rozwoju polskiej gospodarki. Obecnie potrzebna jest strategia stopniowego przechodzenia od imitacji do kreatywności. Potrzebne jest w dalszym ciągu otwarcie na bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) i jednocześnie wspieranie rozwoju własnego zaplecza naukowo - badawczego. (prof. **Urszula Płowiec**). Potrzebna jest debata o polskim modelu społecznej gospodarki rynkowej z uwzględnieniem szerszego tła globalizacji i rozbieżnych interesów różnych krajów oraz instytucji, banków i korporacji ponadnarodowych. Potrzebna jest debata o polskim modelu społecznej gospodarki rynkowej z udziałem nie tylko ekonomistów, ale także politologów i socjologów. Problem ten ma szerszy kontekst. Niekorzystnym zjawiskiem jest pogorszenie się struktury inwestycji zagranicznych, wyrażające się we wzroście udziału krótkoterminowych inwestycji portfelowych. Przeciwdziałać temu powinny zmiany w regulacjach i nadzorze nad bankami i innymi instytucjami rynku finansowego. Regulacja europejskiego rynku finansowego zdominowanego przez kapitał ponadnarodowych korporacji i banków jest jednym z wyjątkowo ważnych i jednocześnie bardzo trudnych do realizacji zadań KE (na IV kw. 2011 r. przypada zakończenie okresu najbliższej polskiej prezydencji w UE).

Budżet zadaniowy. Instrumentem wspierającym GOW i poprawiającym jakość struktury wydatków publicznych miał być budżet zadaniowy. Tymczasem każda następną koalicja i każdy następny rząd zaczynają od nowa wiele rzeczy, w których potrzebna jest kontynuacja (prof. **Krystyna Piotrowska-Marczak**). Cele i zadania w systemie budżetu zadaniowego, które wymagają konsekwentnej kontynuacji są często niepotrzebnie zmieniane, lub formułowane od nowa. Dotyczy to m. inn. rozwoju i wykorzystania nauki, ale także ochrony

zdrowia i innych obszarów sfery usług publicznych, jak i gospodarki (infrastruktury, budownictwa itp.).

Nieskoordynowane strategie. Warunkiem koniecznym skutecznego wprowadzania systemu budżetu zadaniowego jest koordynacja prac nad strategiami odcinkowymi wielu różnych instytucji na szczeblu centralnym i w jednostkach samorządu terytorialnego (dr. **Andrzej Muszyński**). Czynnikiem zakłócającym jest zmienność celów i niska jakość (brak) koordynacji w zarządzaniu różnymi strategiami odcinkowymi. Było i jest tych strategii za dużo. Odbija się to między innymi na braku oczekiwanych efektów GOW i prowadzi do niesprawności zarządzania publicznego. Jest to jedną z przyczyn braku konsekwencji w reformowaniu ochrony zdrowia i opieki społecznej, rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, modernizacji wsi itp.. Brak dobrej koordynacji międzyresortowej i mechaniczne cięcia budżetowe wpływają na niepełne wykorzystanie środków z funduszy UE na B+R oraz inne cele rozwojowe. Dotyczy to zwłaszcza sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MiŚP) oraz jednostek samorządu terytorialnego w regionach opóźnionych w rozwoju. Konsekwencją są niższe inwestycje i gorsze perspektywy rozwoju. Widoczne jest to m.in. w opóźnieniu w rozwoju infrastruktury oraz w dużej zmienności koniunktury w budownictwie. W aglomeracjach miejskich szczególnie dokuczliwy dla inwestorów jest brak planów przestrzennego zagospodarowania i uciążliwe procedury administracyjne w uzyskiwaniu pozwoleń na budowę.

Złoty środek. Świat nie radzi sobie z rynkiem pracy. Mimo powrotu dodatnich stóp wzrostu - zatrudnienie pozostaje niskie, a bezrobocie wysokie. Jednocześnie zwiększa się zróżnicowanie dochodowe i majątkowe. Dotyczy to większości krajów rozwiniętych, a także większości krajów doganiających. Polska także, mimo relatywnie wysokiego tempa wzrostu PKB, pozostaje krajem o wysokim bezrobociu, powolnym wzroście zatrudnienia i zwiększającym się zróżnicowaniu dochodowym i majątkowym. Błędem jest w tej sytuacji ograniczanie wydatków budżetowych służących przeciwdziałaniu i ograniczaniu bezrobocia. Błędem są obecnie ostre cięcia funduszu pracy. Wydatki na aktywne przeciwdziałanie bezrobociu powinny być obecnie w Polsce otoczone specjalną ochroną przed cięciami, w tym przed regułą wydatkową. Walka z bezrobociem, to także problem dla polityki pieniężnej. Problem polega na znalezieniu złotego środka w polityce w obszarze: bezrobocie - inflacja (prof. **Elżbieta Mączyńska**, prezes PTE). Walka z bezrobociem przegrywa w walce z inflacją. Jeśli polityka pieniężna prowadząca do ograniczenia inflacji powoduje utrzymywanie się bardzo wysokiego bezrobocia, to cena płacona za ograniczenie inflacji może okazać się nadmierna. Zwłaszcza, że wysokie bezrobocie, to niższy popyt i pogorszenie perspektywy rozwoju.

Dłużej do emerytury Odkładane są działania podnoszące wiek emerytalny. Przeszkadza kalendarz polityczny. Potrzebne jest przekonanie społeczeństwa do niepopularnych dla wielu dużych grup ludności, w tym reform podnoszących wiek emerytalny. Wiadomo, co trzeba zrobić, ale politycy boją się pogorszenia ocen w sondażach. A wśród intelektualistów też czasami górę bierze zdobycie popularności i medialnej przewagi nad adwersarzem.

12.Rekomendacje Problemy ustroju polskiej społecznej gospodarki rynkowej oraz jego podstawy teoretyczne, które będą przedmiotem IX Kongresu Ekonomistów Polskich, przekładają się więc na realne i o dużym znaczeniu rekomendacje dla polityki społecznej i gospodarczej (prof. **Elżbieta Mączyńska**, prezes PTE). Przygotowaniem Kongresu zajmie się Rada programowa Kongresu Ekonomistów Polskich. Założenia programowe dziewiątego Kongresu Ekonomistów Polskich będą w najbliższym czasie (11 maja 2011 r.) przedmiotem obrad Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.

Marek Misiak

(20 kwiecień 2011 r.)